

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК III

Рівне – 2015

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. III / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2015. – 115 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 3 березня 2015 р.)

Рецензент:

КРИЛОВЕЦЬ А.О., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

ЗМІСТ

БЛИЗНЮК ЛЮДМИЛА

Міфологічний символізм числа в літературі
високого модернізму 1920-1930-х років..... 7

БРИЧКА КАТЕРИНА

Питання екзистенції людини в епоху війни (за творами
І. Багряного «Людина біжить над прірвою», «Огненне коло»)..... 13

ГІЛЬ ЛЮДМИЛА

Демонологічно-містичний аспект української химерної прози
(на матеріалі роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі»)..... 18

ГЛУЩУК АНДРІЙ

Художньо-стильові пошуки Богдана-Ігоря Антонича
у збірці «Привітання життя»..... 23

ДИМАН ЮЛІЯ

Експліцитна та імпліцитна версії міжтекстової взаємодії
(Микола Хвильовий та Михайло Коцюбинський)..... 29

КРАСНОЛЮБА КАТЕРИНА

Проекції «нової жінки» у повісті Ольги Кобилянської «Нюба»..... 34

ЛЯСКОВЕЦЬ ЮЛІЯ

«Місто» В. Підмогильного та «Степовий вовк» Г. Гессе:
українсько-німецькі текстові паралелі 1927 року 38

МИКИТЮК НАТАЛІЯ

Митець і влада (за романом-хронікою «Хрещатий яр» Докії Гуменної).. 42

ПАРФЕНІЮК ІРИНА

Жанрові особливості роману Людмили Коваленко «2245»..... 49

ПАХНЮК КАТЕРИНА

Повість «Предание о Гаркуше» як просвітительський проект
у творчій спадщині Григорія Квітки-Основ'яненка..... 53

ПОСЛАВСЬКА ІНЕСА

Дискурс божевілля в романі «Перехресні стежки» Івана Франка..... 59

ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ

Творчість Валер'яна Поліщука в контексті естетичних самоокреслень
української літератури 20-х років ХХ століття 65

РЯБУШИЦЬ НАТАЛІЯ	
Готичний роман Миколи Гоголя: жанрові модифікації.....	72
САЙКО ОЛЕНА	
Життєві стратегії протидії терору у романі Івана Багряного «Тигролови».....	76
САХНЕВИЧ ТЕТЯНА	
Між любов'ю та смертю: дилема героїв повісті Ольги Кобилянської «Земля»	81
СКОРОХОД (КУТІНОВА) МАРІЯ	
Іван Гонта як літературний персонаж Антона Нивинського.....	87
СОЗОНІК МАРІЯ	
Культурологічний матеріал у позакласному вивченні роману Юрія Косача «День гніву».....	93
ФЕДОРИШИНА ЛІЛІЯ	
Лірика Ліни Костенко і Белли Ахмадуліної (порівняльно-типологічний аналіз).....	98
ЧУБИК ВІТА	
Концепція жіночих персонажів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії».....	103
ШЕВЧУК ВІКТОРІЯ	
Міф про Ніобу в модерній та постмодерній версіях (повість «Ніоба» (1905) Ольги Кобилянської та роман «Діти Ніоби» (1996) Софії Майданської).....	107
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Синтез мистецтв у творчості Михайла Коцюбинського (на основі етюдів «Цвіт яблуні»).....	112

CONTENTS

BLYZNIUK LIUDMYLA Mythopoetical Symbols Of Numbers In Literature Of High Modernism 1920-1930-th	7
BRYCHKA KATHERINE Problem with Existence of Man in War (on materials of novels <i>Lyudyna Bizhyt nad Prirvoyu (Man is Running along Abyss)</i> and <i>Ohnenne Kolo (Fire Ring)</i> by Ivan Bahrianyi).....	13
HYLL LIUDMYLA Mystical and Demonical aspect in the Ukrainian Magic Prose (on materials of novel <i>Dim na Hori (House on the Hill)</i> by Valeryi Schevchuk)...	18
HLUSCHUK ANDREW Art-style progressing in the Book <i>Pryvitannya Zhyttya</i> (<i>Welcome to Life</i>) by Bohdan Ihor Antonych.....	23
DYMAN YULIA Explicit and Implicit Version of Intertextual Relations (Myhajlo Kotcubinskiy and Mykola Khvyloviy).....	29
KRASNOLIUBA KATHERINE Projections of New Female Figure in Long Story <i>Niobe</i> by Olga Kobylanska.....	34
LYASKOVETS YULIA <i>Misro (City)</i> V.Pidmohylnoho and <i>Stepovyj Vovk (Steppenwolf)</i> H.Hesse: Ukrainian-German Text Parallels of 1927 Year.....	38
MYKHITYYUK NATALIA Artist and Power (on the Text of Novel-chronicle <i>Khreshchatyi Yar (Groyn Ravine)</i> by Dokija Humenna).....	42
PARFENIUK IRYNA Genre Features of Utopia 2245 by Lyudmila Kovalenko.....	49
PAKHNIUK KATHERINE Story <i>A Legend about Harkhusa</i> as Project of Enlighten Period in Creative Heritage of Hryhorii Kvitka-Osnovyanenko.....	53
POSLAVSKA INESA The Discourse of Madness in the Novel <i>Perekhresni Stezky (The Cross Paths)</i> by Ivan Franko.....	59

PROTSYSHYNA LILIJA Creative Works by Valerian Polischuk in Context of Aesthetic Identifications in the Ukrainian Literature in 20-th Years of XX Century.....	65
RYABUSCHYTS NATALIJA Gothic Novel by Nikolai Gogol: genre modifications.....	72
SAIKO OLENA Life Strategies in Counteract to Terror in the Novel <i>Tyholowy (Tiger Trappers)</i> by I. Bahrianyi.....	76
SAHNEVYCH TATIANA To Choose Love or Death: Dilemma to Heroes in the Novel <i>Zemlya (Land)</i> by Olga Kobylanska.....	81
SKOROHOD (KUTINOWA) MARIYA Ivan Gonta as a Literary Character by Antyn Nyvynskyi.....	87
SOZONIK MARIA Culturological Materials in Extra-curricular Study of the Novel <i>Den Hniwu (Dies Irae)</i> by Yuriy Khosach.....	93
FEDORYSHYNA LILIJA Lina Kostenko's and Bella Akhmadulina's Lyrics (Comparative-Typological Comparison).....	98
CHUBYK VITA The Concept of Female Characters in the Novel of <i>Solo dlja Solomiji (Solo for Solomia)</i> by Volodymyr Lys.....	103
SHEVCHUK VICTORIA The Myth of Niobe in MODern and Postmodern Versions (Olha Kobylanska's Novel <i>Nioba (Niobe)</i> (1905) and Sofiia Maidanska's novel <i>Dity Nioby (Niobe's children)</i> (1996)).....	107
YAROSH TATIANA Synthesis of Arts in Writing of Mykhailo Kotsyubynskyi (based on etude <i>Tsvit yabluni (Apple Blossom)</i>).....	112

Катерина Пахнюк

Науковий керівник – канд. філол. наук Тхорук Р. Л.

ПОВІСТЬ «ПРЕДАНИЕ О ГАРКУШЕ» ЯК ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКИЙ ПРОЕКТ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

У статті розглянуто повість «Предание о Гаркуше» Григорія Квітки-Основ'яненка у контексті творів на розбійницьку тематику. Авторка описала різні типи дворянства і визначила принцип групування персонажів як похідний від просвітительського проекту письменника.

Ключові слова: дворянство, висока / низька культура, тема розбійника, просвітительський проект.

The article considered the story «Predaniye o Harkushe» («A Legend of Harkhusha») by Hryhorii Kvitka-Osnoyuanenko in the context of works in robber's topics. The author describes the different types of nobility and states that the rule of figurating derivates on educational project by writer.

Key words: robber theme, nobility, high and low culture, educational project.

Одне із досліджень про Григорія Квітку-Основ'яненка, яке привертає увагу, було написано і видане у 1884 році українським фольклористом Миколою Сумцовим у «Кіевской старине» під назвою «Слобідсько-українське дворянство в творах Г. Ф. Квітки». Автор не тільки подає характеристику Квітчиних поміщиків-дворян та шляхти, а й дає пояснення про те, звідки письменник черпає відомості про своїх персонажів: «Квітка, перш ніж стати в ряди письменників, уважно вдивлявся в соціальне середовище, яке його оточувало, вивчав його, визначав присутні сторони сучасної йому дійсності і правдиво, вірно, з любов'ю до людини, з повагою до друкованого слова і з міцною вірою в її добродійне значення в громадському житті викладав у художніх повістях рідною йому малоросійською мовою свої спостереження над життям-буттям малоросійського народу, дворян, міщан. Його зіркою ока не уникали малопомітні житейські стосунки [Переклад з рос. тут і надалі мій. – К. П.; 6, 201]. А 1893 року у тій же «Кіевской старине» М. Сумцов друкує статтю «Г. Ф. Квітка як етнограф», яка підтверджує думку, що більшість героїв Григорія Квітки-Основ'яненка мають прототипів. І це стосується не тільки простих селян, а й шляхти та поміщицької знаті. У тому ж номері 1893 року український історик Дмитро Багалій публікує «Історичні повісті та статті Гр. Фед. Квітки (до 50-ти ліття з дня його смерті)». Автор наводить докази історичності змісту «Предання о Гаркуше», називаючи твір нарисом, і переконує, що більшість персонажів мають прототипів, хоча Г. Квітка-Основ'яненко і не називає імен чи назв міст та губерній, де відбуваються події. «Повість про Гаркушу є історичною. Про це свідчить сам Квітка у листі до Плетньова. Все це почуто і викладено в точному його дусі. Городничиха, із всіма її діяннями і в діях своїх проти Гаркуші, викладена по всій справедливості» [Переклад з рос.; 1, 234].

У критиці достатньо часто звертають увагу саме на правдоподібність творів письменника про дворянство та цілеспрямовану їх сатиричність і повчальність. С. Зубков вважає, що повість «Прединае о Гаркуше» – спроба змалювати не розбійника, а високоосвічену людину, кожен розбій якого ніс би певну повчальність [2]. Про сатиру у творах Г. Квітки говорив Дмитро Чижевський, зазначаючи, що більшість творів несуть в собі певну ідеологію [7]. Саме цю думку будемо підтверджувати у нашому дослідженні. В цілому, дослідники виділяють декілька типів Квітчиних персонажів: добродії та негідники, освічені й неосвічені, поміщики та поміщиці. Поділ не позбавлений довільності, найпосутніший із них – за ознакою освіти. Не зважаючи на добре досліджену тему дворянства у творчості Г. Квітки-Основ'яненка, критики досі полемізують стосовно повісті «Предание о Гаркуше». Тому актуальність дослідження полягає у спробі виявити й описати ознаки просвітительського проекту автора, що відповідає духові його часу та кваліфікується часто у критиці як ідеологічність, сатиричність та повчальність.

Правдивість і достовірність типажу працює на серйозність тексту, вказує на цілком інший рівень задуму, особливо це видно у порівнянні з іншими творами у темі розбійника. У той час вона поступово еволюціонує від розважальної; у Г. Квітки-Основ'яненка маємо уже високу літературу. А сатиричне зображення деяких персонажів, епізодів, деталей, сприймається як спроба впливу на оточення, щоправда, у реальному житті. У цьому контексті слід розглядати й полеміку про жанр твору. Літературознавці полемізують щодо визначення жанру. Одні дослідники називають твір історичним нарисом, який був написаний для того, щоб бути зіграним у театрі і що більше відповідає розважальній літературі, інші – повістю, яка ставить перед собою зовсім інші цілі і характерна серйозній літературі.

У цілому всіх дворян твору можна розділити на дві групи: перші представлені сатирично (вони неосвічені, думають тільки про себе і свої достатки), інші ж – зображені без цього коригуючого елемента (освічені дворяни, для яких проблеми держави важливіші за свої власні).

Першим у цьому списку постане пан городничий, який знає грамоту, проте моделюється автором як позбавлений нагоди чи здібності думати. Образ городничого Г. Квітка-Основ'яненка змальовує сатирично. Здебільшого він схожий на посміховисько, адже взагалі не розуміє, що він вирішує, а що ні. Описується випадок, як, зустрічаючи Гаркушу, переодягненого у генерала, городничий сам одягає мундир, яким, ймовірно, ніколи до цього не користувався, не знає правил етикету і в цілому виглядає безглуздо. Письменник використовує прийоми переодягання, які часто зустрічаємо у романі «Рінальдо Рінальдіні, отаман розбійників» німецького письменника Христиана Августа Вульпіуса, у якого головний герой ледь не в кожній сцені зображувався переодягненим в іншого. Містом у Г. Квітки керує його жінка і всі справи повинні вирішуватись за її згоди. Городничий не розуміє, що підписує, інколи його накази йшли всупереч із тим, що вже вирішила дружина. Така комічність показує всю порожнечу його влади.

Герой виявляється звичайним підкаблучником, і Г. Квітка підбирає епізоди так, щоб читач мав можливість посміятися над ним.

Письменник для героїв обирає час реформ. Нова форма правління, яка тоді утверджувалася у тогочасних губерніях, ще не повністю була зрозумілою для громадськості, а вони, в свою чергу, не розуміли свої права та обов'язки, тому справи, зазвичай, вирішувалися абияк чи на власний розсуд чиновництва. «Вам известно, что с открытием намесничеств введен только порядок и что благодетельные меры правительства не всеми поняты, да и сами исполнители не по всем частям еще готовы у нас; а потому действия по некоторым предметам идут слабо, как это нередко случается при введении нового устройства», – характеризує реформи свого часу Гаркуша [3, 179]. Хабарництво влади малюється як налагоджений механізм послуг та подяк за них, і як тема, співвідносна із постаттю городничихи Степаниди. Це розбудована владна інституція. Городничиха вирішувала справи на користь того, хто більше заплатить – грішми, продуктами та худобою. Степанида була неписьменною, про що сама і говорила: «Показывай ее [бумагу] своему батьку. Разве не знаешь, что я неграмотна? Ты мне расскажи, в чем дело. Что там написано и кто подписал?» [3, 174] Спіймати Гаркушу та дізнатися, де сховані всі награвовані ним гроші, ось головна її ціль. Навідавшись до них у двір, розбійник і її не залишає без повчання: «Ты скверная жена, взяла против закона власть над мужем, управляешь, командуешь им, даже бьешь его... Хотя бы ты и умнее была мужа, но наставлять его советами должна только дома, а не кричать при всех «муж мой дурак, я управляю». Не умничай больше того, сколько дано женщине» [3, 215]. Виходячи з цього розуміємо, що випикується правило: освічена, а точніше мудра жінка повинна жити у споконвічній українській традиції, бути «замужем», тобто коритися чоловікові.

Дотепно вималювані образи багатіїв, у яких повні комори, та багатіїв-аскетів. Суть задуму сатиричного висміювання варто розуміти як спробу автора показати тогочасному дворянству, як воно виглядає зі сторони. Саме тому і вимальовується різна галерея дворян-негідників, від обжерливих хабарників до хитрих скнар. Ідеологічний задум автора, очевидно, полягав у тому, щоб донести читачу, що за кожне скоєне лихо прийде розправа. У кожному розбої Гаркуші прослідковуємо певну закономірність. Пограбовані лише неосвічені зажерливі дворяни, кожному із них Гаркуша розтлумачує причини свого приходу, зазвичай забирає не всі гроші, а ті, які вважає нажитими нечесним шляхом, а в кінці подає урок, що нагадує вирок судді.

Щоб провести чітку паралель між неосвіченими дворянами, представленими вище, розглянемо персонажів, яких вважаємо освіченими -- такими, хто думає про державу, а не лише про себе. Протагоніст повісті, безперечно, Гаркуша. Спосіб життя головного героя не властивий тогочасному дворянству. Ми нічого не знаємо про наявність ні земельних наділів, ні згадок про службу на посадах. Проте освіченість героя дає всі підстави вважати його дворянином, адже забезпечити таку освіту могли б тільки заможні батьки або родичі. «Известно ли вам, что Гаркуша обучался в

Киевской Академии? И как он учился! Гаркуша в классе философии был из отличных, об этом можно удостовериться из списков академических. На диспутах он побеждал своих противников», – повідомляє про себе персонаж [3, 188]. Головний герой вільно розмовляє латиною у будь-яких ситуаціях: «Выслушивая все со вниманием, смотрел на рассказывающих с прискорбием, опустив голову; потом, вздохнув, сказал тихо: *Esse judicium hominum! Esse quanti pendunt facta nostra!* (Вот суждения людские! Вот оценка делам нашим!)» [3, 197]. Цього не можемо сказати ні про кого із інших героїв повісті.

Гаркуша у Г. Квітки належить до типу освіченого дворянства. І цим чимало визначається у його поведінці та рішеннях, які варто докладніше розглянути. Наприклад, наміри чинити суд над негідниками, допомагати бідним селянам, прагнення донести свої ідеї до вищих щаблів влади, відкрити очі на недолугість системи. Щоб побачити різницю і суть письменницького задуму, вдамося до зіставлення образів розбійника у кількох письменників. Герой Василя Наріжного – повна протилежність Квіткиного Гаркуші. Він не дворянин та не має освіти, грабує тільки для себе, ніколи не наділяючи бідних («Гаркуша, малороссийский разбойник»). Головна ціль його існування – бажання зазнати плотських утіх та помста за вчинену йому кривду. Такі ж висновки подає Д. Чик у статті «Образ “благородного розбійника” в українській та англійській прозі I-ої пол. XIX ст.»: «Зауважимо, що на противагу образу розбійника в повісті Г. Квітки-Основ'яненка Гаркуша В. Наріжного – це неосвічений пастух, який організовує загін розбійників для яких вбивство невинних, навіть немовлят, стає звичною справою. Для великого кровопролиття Гаркуша Наріжного завжди знаходить виправдання, заспокоюючи совість своїх підлеглих і свою власну...» [8, 5]. У порівнянні з Гаркушею В. Наріжного наш персонаж належить до ідеалізованих характерів, притаманних епосі романтизму, і, здавалося б, читач штучно утримується від сумніву стосовно неблагодійності його дій. Все ж спочатку бачимо його, коли він рятує сім'ю Івана Івановича та Марфи Петрівни від розбою запорожців, надає гроші Бирці на сплату податку городничисі та матері Наталки, на весілля її доньки і господарство. Таких випадків у творі чимало. Також знаємо, що герой не вчинив жодного вбивства.

Зіставляючи «Предание о Гаркуше» як твір про розбійника у контексті літературних тем масової культури того часу (Крім «Гаркуши...» В. Наріжного у той час побутувало ще чимало творів на розбійницьку тематику – повість «Гайдамак. Малороссийская биль» (1826) О. Сомова, роман «Братья-близнецы» (1857) О. Стороженка, драма «Гайдамак Гаркуша» (1872) П. Голубина та інші)), розуміємо, що Г. Квітка пише далеко не розважальний твір, а із поважними завданнями ідеологічно-полемічного характеру. У середовищі, де побутують такі твори, «Предание о Гаркуше» чітко виокремлюється і ще більше сприймається як ідеологічне послання дворянству. А персонаж Гаркуша сприймається як той, хто готовий прийти і покарати за нечесні вчинки супроти простолюду.

Ключовою для утвердження тези про те, що повість – це розгорнутий просвітительський проект, вважаємо сцену зустрічі зі студентом Петром, який судить самозванного суддю Гаркушу. Йому наш розбійник і пояснює, чому обрав такий спосіб життя: «Гаркуша человек с душою и сердцем. Знает людей, видит все несправедливости их, как они утесняют слабого, невинного, как рука сильного подавляет все во вновь благодетельным правительством учрежденных для общего блага судах; правосудие не может водвориться; корысть попирает законы, приличия; одним словом, Гаркуша увидел, что зло сильно владычествует между людьми, что из блаженной жизни, данной в удел каждому, враги добра, не страшась преследования закона, превратили ее в мучительное истязание и, услаждаясь стенаниями ближних, забыли мыслить о возмездии – и вот Гаркуша, одушевленный на истребление зла, изшел на дело» [3, 250]. Саме студент Петро стає тим, хто ставить під сумнів все життя і всі справи Гаркуші. Він теж належить до типу освіченого дворянства. У творі бачимо, що він розуміє Гаркушу, коли той розмовляє латиною, бо відповідає йому. Петро наважується опонувати розбійнику: «А кто дал ему право судить деяния других? Кто уполномочил его действовать? Гаркуша заслуживал бы извинение в неустроенном обществе. Но в благоучрежденном государстве, где для каждого сословия есть свой суд, свое правление, для каждого рода и вида преступлений положена законом и справедливая мера наказаний; в государстве, где учреждена особая власть, пекущаясь общим благе и спокойствии каждого... и когда все эти звенья составляют одну крепкую, неразрывную цепь, поддерживающую все и ведущую к одной цели, в таком порядке управления Гаркуша есть злодей, возмутитель общего спокойствия, требующий всеобщего преследования и искоренения зловерных действий его» [3, 251].

Завдяки Петрові задається полеміка щодо того, як карати зло та чинити суд. Автор змушує ставити питання: хто ж він такий, студент Петро? Чи він протагоніст, який несе у собі ідеологічне послання автора про те, що влада, якою б вона не була, є найвищою інстанцією людського суду і кожен має підпорядковуватися її законам, а не, порушуючи їх, чинити ще більше зло. Чи він є антагоністом – ворогом головного героя, поборювання світогляду якого відіграють провідну роль у komponуванні тем і смислів твору. Зрештою, будемо схилитися до того, що Петро – протагоніст. Г. Квітка-Основ'яненко ніби підтверджує ідею Джона Локка у «Двох трактатах про державне правління», яка припускає була йому відома: перед законом повинні бути рівні всі, він однаковий для багатих і для бідних, для фаворита при дворі і для селянина за плугом. Тобто Петро, а через нього і Григорій Квітка-Основ'яненко, засуджують дії Гаркуші, як того, хто підриває авторитет всіх державних інстанцій, ставить під сумнів їхню дію. До знайомства із Петром, Гаркуша вважав свою справу доброю і благородною, а після – безчесним грабунком. У кінці Гаркуша глибоко вражений словами Петра, погоджується з ним: «Истина говорит устами юноши» [3, 254].

Отже, Григорій Квітка-Основ'яненко у своїй історичній повісті, або як ще її називають, історичному нарисі «Предание о Гаркуше», зображає

суспільство XIX століття у період змін адміністративно-управлінських. «Предание о Гаркуше» однозначно повинне бути кваліфіковане як просвітительський проект. Головними об'єктами цього дослідження були персонажі дворяни, які зображені у різних іпостасях. Якщо завдяки дворянам-негідникам описане зло, то сторінки про освічене й мисляче дворянство служать роздумам про те, як таке зло карати.

Джерела:

1. Багалий Д. Исторические повести и статьи Гр. Ф. Квитки / Д. Багалий // Киевская старина. – 1893. – №8. – С. 215-244.
2. Зубков С. Григорій Квітка-Основ'яненко : життя і творчість / С. Зубков. – К. : Дніпро, 1978. – 368 с.
3. Квітка-Основ'яненко Г. Предания о Гаркуше / Г. Квітка-Основ'яненко // Квітка-Основ'яненко Г. Збір. творів у 6-ти т. ; [ред. колегія : С. Зубков, Д. Чалий]. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1957. – Т. 6 Літературно-публіцистичні та історичні твори. – С. 171-261.
4. Нарезный В. Бурсак, малороссийская повесть ; Два Ивана, или страсть к тяжбам ; Гаркуша, малороссийский разбойник : романы / В. Нарезный ; [вступ. ст. и примеч. П. В. Михеда]. – К. : Дніпро, 1988. – 535 с.
5. Сумцов Н. Г. Ф. Квитка, как этнограф / Н. Сумцов // Киевская старина. – 1893. – №8. – С. 191-214.
6. Сумцов Н. Слободско-украинское дворянство в произведениях Г. Ф. Квитки / Н. Сумцов // Киевская старина. – 1884. – №6. – С. 201-209.
7. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби Реалізму / Д. Чижевський. – Нью-Йорк. : Українська вільна академія наук у США. – 1956. – 511 с.
8. Чик Д. Образ «благородного розбійника» в українській та англійській прозі I-ї пол. XIX ст.: [Електронний ресурс] / Д. Чик. – Режим доступу: http://www.academia.edu/4151776/Образ_благородного_розбійника_в_українській_та_англійській_прозі_I-ї_пол._XIX_ст.